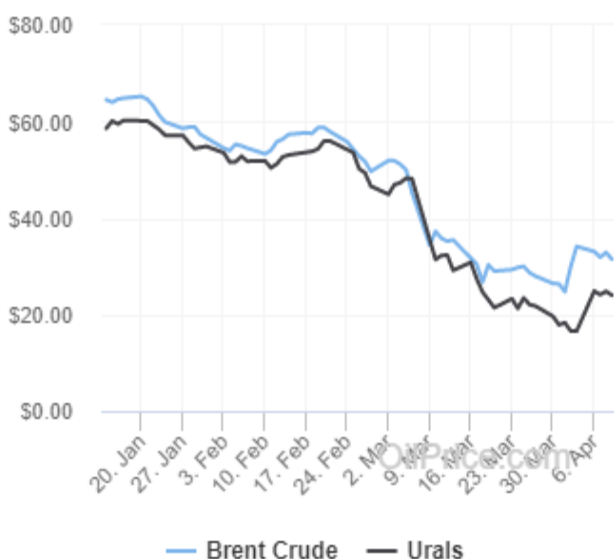

ЯК США ТА САУДІВСЬКА АРАВІЯ ПЕРЕГРАЛИ РОСІЮ НА НАФТОВОМУ РИНКУ

*Вадим Черниш, PhD, Голова Керівної ради
Центру безпекових досліджень «СЕНСС»*

У зв'язку із поширенням COVID-19 в світі намітилися стійкі тенденції щодо зменшення попиту на нафту. Основними причинами стали поточне та прогнозоване зменшення ВВП серед країн світу. Почали діяти обмеження в переміщенні людей по всьому світу, ділові та приватні поїздки, в тому числі і туристичні, майже припинено. Також обмеження на переміщення транспортом було введено і всередині багатьох країн. За окремими оцінками близько 40 відсоткам населення світу рекомендовано обмежити перебування за межами свого житла.

Попит на нафту в світі почав істотно зменшуватися, а видобуток нафти залишився на попередньому рівні (перевиробництво). Поступово заповнювалися всі місця для зберігання нафти та нафтопродуктів. Наслідком зменшення попиту на нафту стало стрімке зниження цін на неї. Починаючи з 6 і по 31 березня 2020 року ціна на нафту марки BRENT обвалилася з 50 до 26,3 доларів за барель, а на російську URALS — з 48,2 до 17,8 доларів.

Те, що попит на нафту буде падати було очевидно не тільки для економістів та представників ділових кіл, але і для політиків. Деякі з них вирішили скористатися ситуацією задля отримання геополітичних переваг.

Джерело oilprice.com

Російська Федерація, наприклад вирішила скористатися падінням цін на нафту для того, щоб або завдати економічної шкоди США або схилити до поступок в інших геополітичних питаннях.

Справа в тому, що російські “сіловархи”¹ давно намагалися використати нафту як засіб впливу не тільки на країни Європи, але і на США. За їхніми розрахунками собівартість “сланцевої” нафти в США вище, ніж нафти, що видобувається традиційним методом в Росії. “Сланцева” нафта складає істотну частку загального її видобутку саме в США. Якщо б ціни на нафту трималися на відносно низькому рівні в межах, які б зберігали рентабельність видобутку “традиційної” нафти та водночас зробили би видобуток “сланцевої” нафти збитковим - виробники “сланцевої” нафти зазнали б серйозних негативних наслідків.

¹ комбінація слів “олігарх” та “сіловик” для найменування правлячих еліт в РФ. Daniel Treisman: Putin’s Silovarchs

Про подібні наміри російського керівництва агентство Reuters [повідомляло](#) ще в лютому 2019. За даними видання, керівник найбільшого виробника нафти “Роснефть” Ігорь Сечін в грудні 2018 року

в своєму листі до президента РФ зазначав, що угода 2017 року з [Організацією країн-експортерів нафти \(ОПЕК\)](#) та іншими країнами (ОПЕК+) *про обмеження видобутку нафти* створила пільгові переваги для США, які бачать в якості основного завдання збільшення власної частки ринку та захоплення нових цільових ринків. Це, на думку Сечіна, є головною стратегічною загрозою для нафтової промисловості Росії.

Але тоді угоду з ОПЕК було все ж таки продовжено, а однією з причин називали інші геополітичні інтереси. Продовження угоди могло розглядатися Росією як аргумент в діалозі перш за все із Саудівською Аравією щодо узгоджених дій в Сирії.

Зважаючи на цьогорічні президентські вибори в Сполучених Штатах, загальне погіршення стану нафтового сектору економіки США, фінансові проблеми нафтовидобувних компаній, загроза закриття та навіть банкрутства невеликих компаній цього сектору, збільшення безробіття може суттєво вплинути на підтримку чинного президента США. Отже, за такою логікою, ціновий тиск на Сполучені Штати відкриває “вікно” можливостей для Російської Федерації.

За цією ж логікою, іншим варіантом розвитку подій може бути реальне заподіяння шкоди американським виробникам нафти та перерозподіл їхньої частки ринку, що за задумом має гарантувати додаткові прибутки після повернення цін до високих показників. Зараз частка Сполучених Штатів в загальному обсязі світового видобутку нафти² складає 19% (19.51 млн барелів на добу), на другому місці — Саудівська Аравія - 12% (11.81 млн барелів на добу) і на третьому — Російська Федерація із 11% (11.49 млн барелів на добу), а загальний світовий видобуток складає 100.63 млн барелів на добу.

Саме такою логікою можна пояснити дії Російської Федерації 6 березня цього року, коли вона вийшла із переговорів ОПЕК, де одну з головних ролей відіграє Саудівська Аравія як найбільший виробник нафти в її складі.

Цьому передувала нарада Президента РФ В.Путіна із представниками російського уряду, Центрального банку, компанії “Роснефть” та інших нафтових компаній. За даними одного із видань, на цей раз аргумент Сечіна спрацював.³

Відповідь Саудівської Аравії була миттєвою і жорсткою, хоча і ризикованою. Саудівська Аравія почала швидко збільшувати видобуток нафти, а представники її компаній почали масово пропонувати знижки на неї, в тому числі на ринках, що є традиційними для Росії. Ціни на нафту стрімко продовжили своє падіння, почалася гра на “міцність нервів”.

Крім того, варто нагадати, що США ще до масового розповсюдження COVID-19, ввели санкції проти компанії “Роснефть” через підтримку Росією правлячого режиму у Венесуелі. Через це Російський уряд навіть вдався до певних юридичних хитрощів, щоб вивести цю компанію з під удару: вперше, частка російського уряду в компанії “Роснефть” стала меншою 50 відсотків, і зараз складає 45 відсотків статутного капіталу.

² EIA: The 10 largest oil producers and share of total world oil production in 2019.

³ THE BELL: «Вот сейчас мы им покажем!»: как Кремль развязал ценовую войну на нефтяном рынке

До цього Росія мала плани (поки що нездійсненні) отримати вирішальний вплив на нафтовидобувну галузь Венесуели, що має найбільші в світі запаси нафти. Оперуючи власними запасами нафти та маючи вирішальний вплив на венесуельські, Росія розглядала це як кроки до домінування на загальносвітовому ринку, освоєння нових ринків та збільшення прибутків — як своїх, так і прибутків венесуельського режиму Мадуро, що відчайдушно бореться за самозбереження та гостро потребує фінансових ресурсів.

Через кілька тижнів для російського керівництва стало очевидним, що протидіяти Саудівській Аравії за підтримки США неможливо. За існуючої рекордно низької ціни на нафту економіка Росії опиниться в дуже загрозовій ситуації швидше, ніж союзники відчують негативні наслідки.

Росія намагалася застосувати, як завжди, свій улюблений прийом-дезінформацію, але на цей раз - невдало. Попри те, що Росія сама відмовилася від угоди із ОПЕК, президент РФ Путін заявив, що це не Росія, а Саудівська Аравія намагалася завдати шкоди сланцевій індустрії США. В свою чергу міністерство закордонних справ Саудівської Аравії відмітило, що в словах президента РФ “не має ні краплі правди”.

Очевидно, що між Сполученими Штатами та Саудівською Аравією існує довіра, а Росія майже не має союзників в світі. Наприклад, до складу наглядової ради компанії Saudi Aramco, що є найбільшим виробником нафти у світі, входять кілька відомих осіб - громадян США, один з яких, Mark Weinberger – колишній радник президента Сполучених Штатів.

Майже за місяць Саудівська Аравія збільшила видобуток нафти з 9.7 млн до 12.3 млн барелів на добу. Суверенний фонд Саудівської Аравії – Public Investment Fund (PIF) – придбав акції чотирьох нафтогазових європейських компаній, скориставшись зниженням вартості їхніх акцій: норвезької «Equinor», англо-нідерландської «Royal Dutch Shell», французької «Total» та італійської «Eni».

Очевидно, що Росія переоцінила свої сили та вимушена була повернутися за стіл переговорів і врешті-решт піти на серйозні поступки. За результатами переговорів країн ОПЕК та інших, що не входять до складу цієї організації, Росія погодилася знизити видобуток нафти. Зниження буде в тих самих обсягах, що і для Саудівської Аравії - на 2.5 млн барелів на добу, що на перший погляд не виглядає як поразка. Але важливим в цьому випадку є не тільки обсяг зниження, але і обсяг видобутку, від якого слід вираховувати зниження.

І для Росії, і для Саудівської Аравії такий обсяг видобутку був погоджений у розмірі 11 млн.барелів на добу. При цьому в лютому 2020 року Росії середній показник щоденного видобутку складав 11.29 млн барелів на добу, тож отримавши точку відліку для зменшення видобутку в 11 млн барелів на добу вона лише внаслідок цього вже втратила можливість видобувати 290 тисяч барелів нафти на добу. А маючи зобов'язання знизити щоденний видобуток ще на 2,5 млн барелів, Росія в найближчі місяці має видобувати нафту в обсягах, що не перевищують **8.5 млн. барелів на добу**. Тобто загалом зменшення обсягу видобутку нафти для РФ **склало 2.8 млн. барелів на добу**.

Саудівська Аравія внаслідок збільшення видобутку протягом кількох тижнів досягла рівня 12.3 млн барелів на добу. Якби вона цього не зробила, залишивши обсяг у розмірі, що існував до протистояння з Росією, а саме 9.7 млн барелів на добу, то за

умов зменшення на 2,5 млн барелів на добу їй довелося б вийти на обсяг видобутку 7.2 млн. Але внаслідок активних дій в березні 2020 року Саудівська Аравія тепер матиме поріг видобутку у 8.5 млн. барелів на добу, а не 7.2, як могло би бути. Зменшення ж від фактичного обсягу видобутку, що існував на початку березня 2020 року, тобто до “цінової війни”, складає **1.2 млн. барелів на добу.**

Варто звернути увагу також на те, що президент США Дональд Трамп привітав укладену угоду, при цьому жодних геополітичних поступок з боку США не відбулося.

Отже, протягом кількох тижнів Росія зазнала не тільки економічних, але і серйозних іміджевих втрат. Правлячі еліти країн світу помітили відсутність визначального впливу РФ на ринку нафти та відсутність у неї справжніх союзників.

Багато держав переконалися, що з Росією можна говорити з позиції сили, нехай і економічної.